

วันหยุดและความสุข

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

varakorn@dpu.ac.th

ใครๆ ก็ชอบวันหยุดพักผ่อนที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Holiday (มาจาก Holy + Day หรือวันอันศักดิ์สิทธิ์) ด้วยกันทั้งนั้น

แต่นักเศรษฐศาสตร์บางส่วนสงสัยว่าเหตุใดคนเกือบทั้งโลกจึงหยุดกันอาทิตย์ละ 2 วัน ติดต่อกันในวันเสาร์และอาทิตย์ จนทำให้เกิดความสูญเสียอย่างไม่จำเป็น เหตุใดจึงไม่กระจายเวลาทำงานเพื่อให้หยุดไม่ตรงกัน โรงงานและเครื่องจักรราคาแพง ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานที่สร้างขึ้นจะได้ถูกใช้งานอย่างสม่ำเสมอ แทนที่จะรับภาระหนัก 5 วัน แล้วปล่อยให้ว่างไร้ประโยชน์ 2 วันเต็ม

ก่อนอื่นขอกล่าวถึงวันหยุดพักผ่อนวันนี้เป็นวันสำคัญของมนุษยชาตินักวิทยาศาสตร์บอกว่าแมตเซลล์และอวัยวะในร่างกายก็ยังรู้สึกถึงการเป็นวันหยุดและยังถวิลหาอีกด้วย

ศาสนาต่างๆ ล้วนกล่าวถึงวันหยุดพักผ่อน ได้ยินมาว่าชาวโรมันคาทอลิกมีวันที่เรียกว่า Feasts of Obligation ซึ่งเป็นวันที่ต้องเข้าโบสถ์รับศีลและละเว้นจากการทำงานเพื่อบูชาพระเจ้าและเพื่อพักผ่อนจิตใจและร่างกาย

Holiday จึงเป็นวันศักดิ์สิทธิ์ที่นายจ้างทั้งหลายควรให้ความเคารพ เป็นทั้งสิทธิตามธรรมชาติและเป็นเรื่องของศีลธรรม

Holiday เป็นคำที่มีนัยยะทางบวกที่ผู้คนชอบที่จะได้ยิน เหมือนคำว่า super, new, economical (ประหยัด), beauty, youth, green

อย่างไรก็ดี มีลักษณะหนึ่งของคำ Holiday ที่ดูจะไม่สร้างสรรค์นั่นก็คือคำว่า Roman Holiday ซึ่งมีความหมายถึงการหาความสุขจากความลำบากของผู้อื่น โดยมีที่มาจากความสนุกรื่นเริงของคนโรมันเมื่อ 2,000 กว่าปีก่อนยามเมื่อ Gladiator หรือนักรบที่ต่อสู้ฆ่าฟันกันในสนามเพื่อให้นักดูเกิดเพลิดเพลินล้าถูกฆ่าตาย มีคนเรียกความ "หรูหรา" นั้นว่า Roman Holiday

ในเรื่องความเห็นที่ว่าโรงงานและเครื่องมือเครื่องจักรถูกทิ้งให้ว่างงาน 1-2 วันในวันหยุด จนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างไม่เต็มที่นั้นบุคคลในประวัติศาสตร์คนหนึ่งเห็นประเด็นนี้ก็คือ Josef Stalin เผด็จการผู้ฆ่าคนรัสเซียนับเป็นสิบล้านคน ในปี 1929 ภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ คนงานได้หยุดงาน

ทุกๆ 5 วัน กล่าวคือทำงาน 4 วัน ได้หยุด 1 วัน (ภาษาอังกฤษเรียกว่าระบบ staggered work กล่าวคือแต่ละคนไม่เริ่มงานในวันและเวลาเดียวกัน หมุนดังนี้เรื่อยไปเพื่อให้โรงงานและเครื่องจักรทำงานเต็มที่โดยไม่ถูกกระทบโดยวันหยุด

ปรากฏว่าแรงงานไม่ชอบถึงแม้ว่าจะทำไปแค่ 4 วัน แล้วหยุดก็ตาม ซึ่งดูเผินๆ แล้วดีกว่าระบบเดิมที่ทำงาน 6 วัน หยุด 1 วัน หลังจากที่ Stalin ใช้มาได้ไม่ถึง 3 ปีก็ต้องเลิกและกลับมาใช้ระบบเดิม

เหตุผลสำคัญที่แรงงานไม่ชอบก็คือครอบครัวและเพื่อนหยุดงานไม่ตรงกัน พ่อแม่ไม่สามารถร่วมกิจกรรมพาออกไปเที่ยวได้อย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน และอีกทั้งผู้บริหารทำงานไม่ตรงเวลากันอีกด้วยจนเกิดอุปสรรคในระบบการบริหาร

เมื่อเร็วๆ นี้ นักเศรษฐศาสตร์สามคน คือ Alberto Alesina และ Edward Glaeser จาก Harvard และ Bruce Sacerdote จาก Dartmouth ได้เสนอความเห็นในเรื่องนี้อ่างน่าสนใจ(บทความชื่อ Work and Leisure in the US and Europe) ผู้เขียนบอกว่าความล้มเหลวของ Stalin ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นมีความคล่องตัว มีความตั้งใจและความสามารถช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันทั้งในเรื่องงานและพักผ่อน

ระบบการทำงาน 4 วัน หรือ 6 วันหยุด มนุษย์ก็สามารถช่วยเหลือให้งานผ่านไปได้ และเมื่อมีวันหยุดก็ต้องการกระทำสิ่งต่างๆ ที่ร่วมกับคนอื่น ๆ ที่เป็นครอบครัวและเพื่อน การเสนอขายแรงงานในตลาดของแต่ละบุคคลจึงมิได้ขึ้นอยู่กับค่าจ้างและความต้องการทำงานของตนแต่เพียงคนเดียว หากผูกพันโยงกับคนอื่น ๆ ด้วยอย่างละเอียดอ่อน

ถ้าตนเองต้องทำงานหนักเหมือนคนอื่น ๆ ในบริษัทตนเอง ก็ยินดีหรือถ้าแอบกลับบ้านเร็วก่อนเวลาก็ไม่รู้สึกผิดถ้าทุกคนทำอย่างเดียวกัน ถ้าลูกพี่ทำงานหนักดึกๆ ตื่นๆ ลูกน้องที่บากบั้นมานะก็ยินดีทำงานหนักในลักษณะเดียวกันและผู้ว่างงานจะไม่รู้สึกแย่มากหากเพื่อนก็ว่างงานเหมือนกัน

นักเศรษฐศาสตร์มีชื่อของอังกฤษที่ศึกษาเรื่องความสุขคือ Lord Layard แห่ง London School of Economics and Political Science(LSE) เคยพบว่าข้อเปรียบเทียบในเรื่องรายได้ของบุคคลที่มีพื้นฐานการศึกษาเหมือนกันเป็นเรื่องสำคัญ คนหนึ่งที่ทำงานหนักขึ้นและได้รายได้มากขึ้นอาจไม่มีความสุขเพิ่มขึ้นดังคาดหวังก็ได้ หากคนอื่น ๆ เกิดได้มากกว่าตนโดยเปรียบเทียบ ดังนั้น การทำงานหนักของคนคนหนึ่งจึงอาจเป็นการสร้าง "มลพิษ" ให้คนอื่นขาดความสุขก็เป็นได้

ผู้เขียนทั้งสามใช้ความเชื่อมโยงของมนุษย์ในการตัดสินใจทำงานและพักผ่อนมาอธิบายว่าเหตุใดคนอเมริกันจึงมีชั่วโมงทำงานในแต่ละปีมากกว่าคนยุโรป คนอเมริกันเฉลี่ยทำงานปีละ 1,820 ชั่วโมง ในขณะที่คนฝรั่งเศสทำงาน 1,480 ชั่วโมง และคนเยอรมัน 1,467 ชั่วโมง ซึ่งหมายความว่าคนอเมริกัน

ทำงานหนักกว่าปีละ 5-6 อาทิตย์ต่อปี

นักเศรษฐศาสตร์คนอื่นๆ เชื่อว่าอัตราภาษีเงินได้ที่สูงกว่าของยุโรปไม่จูงใจให้ทำงานหนัก บ้างก็ว่าสนิยมต่างกัน กล่าวคือคนยุโรปมีความสุขจากการพักผ่อนมากกว่าคนอเมริกัน ดังนั้น จึงชอบการหยุดพักผ่อนมากกว่า บ้างก็ว่าคนอเมริกันเป็นลูกหลานของคนยุโรป วัฒนธรรมยังใหม่อยู่ ดังนั้น จึงยังพึดกับวัฒนธรรมทำงานหนักที่เรียกว่า Protestant work ethic อยู่ (แต่ข้อขยายไม่ได้ว่าเหตุใดเมื่อปี 1970 นี้เองคนยุโรปยังทำงานมากกว่าคนอเมริกันในแต่ละปี)

นักเศรษฐศาสตร์สามคนนี้เชื่อว่าสาเหตุสำคัญก็คือสภาพแรงงานที่เข้มแข็งของยุโรป การต้องปฏิบัติตามกฎของสภาพแรงงานที่สอดแทรกอยู่ในทุกองค์การทำให้คนยุโรปทำงานน้อยกว่าคนอเมริกันที่สภาพแรงงานไม่เข้มแข็งเท่าสภาพแรงงานในยุโรปมีพลังสูงสุดในทศวรรษ 1970 สภาพแรงงานเยอรมันมีคำขวัญว่า “Work Less, Work All” (ทำงานน้อยลง และมีงานให้ทุกคน) ซึ่งแพร่กระจายในภาษาต่างๆ ทั่วยุโรป ในปี 1981 สภาพแรงงานฝรั่งเศสสามารถบังคับให้ทางการกำหนดการทำงานอาทิตย์ละ 39 ชั่วโมง และต่อมาลดลงเป็น 35 ชั่วโมงในปี 2000

(ล่าสุดมีการถกเถียงกันใน European Parliament ว่าสมควรมีชั่วโมงทำงานไม่เกิน 48 ชั่วโมงต่ออาทิตย์)

ดู ข้อเท็จจริงว่า *

- (ก) มนุษย์มีความคล่องตัวในการช่วยกันทำงาน ไม่ว่าชั่วโมงทำงานยาวหรือสั้นหรือแม้แต่หยุดไม่ตรงกัน
- (ข) มนุษย์ปรารถนาที่จะมีวันหยุดตรงกันเพื่อจักได้กระทำการกิจกรรมร่วมกับครอบครัวและกับคนอื่น
- (ค) มนุษย์ให้ความสนใจในเรื่องการเปรียบเทียบระหว่างบุคคลที่มีพื้นฐานเหมือนกันในเรื่องรายได้
- (ง) การเสนอขายแรงงานในตลาดมิได้มาจากการตัดสินใจที่ต้องการขายแรงงานของตนแต่เพียงผู้เดียวหากโยงกับปัจจัยอื่นๆ ด้วย

นักเศรษฐศาสตร์ทั้งสามจึงเสนอว่าถึงแม้การเสนอขายแรงงานอย่างเสรีจะสอดคล้องกันการเป็นเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีแต่หากสามารถมีกฎระเบียบร่วมกันได้แล้วก็จะเป็นทางออกในการประสานให้เกิดการกระทำในทิศทางเดียวกัน นั่นก็คือทำงานด้วยจำนวนชั่วโมงน้อยลงและทุกคนมีความสุขเพิ่มขึ้น

พูดอีกอย่างก็คือ นโยบายจากภาครัฐที่บังคับให้มีการพักผ่อนเพิ่มขึ้นอาจทำให้สวัสดิการ(ความสุข)ของคนทำงานเพิ่มขึ้นก็เป็นได้ คนอเมริกันปัจจุบันอยากทำงานน้อยชั่วโมงลงแต่ก็ไม่กล้าลดชั่วโมงทำงานเพราะเห็นว่าเพื่อนคนอื่นๆ ก็ทำงานหนักจึงเกิดความไม่สบายใจ แต่ถ้ารัฐมีนโยบายบังคับพร้อมกันหมดให้ทำงานน้อยลง คนอเมริกันอาจมีความสุขเพิ่มขึ้นก็เป็นได้ และก็ไม่น่าเป็นเสมอไปว่าเศรษฐกิจจะมีประสิทธิภาพน้อยลง

มนุษย์ไม่ใช่เครื่องจักรและวัตถุดิบของระบบเศรษฐกิจ หากมีชีวิต มีจิตใจ มีวิญญาณ ที่มีใฝ่อยู่โดดเดี่ยวหากปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างความสุขให้คนอื่นและตนเองด้วย